

dum esse amorem Dei, sed neque illum subsistere prope sine amore proximi. Haymo Halberstadiensis verba illa Apostoli: *Qui diligit proximum, legem implevit*, exponens, ad propositum dicit: « Quia in dilectione proximi consistit et dilectio Dei; neque enim proximus sine Deo, nec Deus sine proximo diligi potest. »

S. Augustinus circa nostrum erga Deum amorem, tale argumentum facit: « Modo cum fide vides, tunc cum specie vidobis; si amamus eum non videmus, quomodo amplectemur cum videmus? » Medium quoque nos docet, quo utendum nobis est, ut in celo inter Seraphinos seraphico quoque amore ardeamus. Dicit enim: « Sed ubi nos exercere debemus? » Et respondens idem S. Augustinus: « In amore fraterno. Potes mihi dicere: Non vidi Deum, nunquid potes mihi dicere, non vidi hominem? Dilige fratrem. Si enim fratrem quem vides dilexeris, simul videbis et Deum, quia vides ipsam charitatem, et intus inhabitat Deus. » Alibi quoque, idem S. Doctor similitudinem quandam adducit, ut mendacium illorum convineat, qui se Dei amatores esse profitentur, cum tamen eodem prorsus tempore fratres suos contemnant et injuriis afficiant. Ipse dedit nobis præceptum ut diligamus invicem. Quomodo diligis eum cujus contemnis præceptum? Quis est qui dicat, diligo Imperatorem, sed odi leges ejus? Lex Imperatoris que est? *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*. Ex qua similitudine aliud quoque motivum deducere possumus. Quis enim credat quod aliquis regem suum veneretur et amat, qui effugiunt, statuam et imaginem ejus injuriis et conviciis afficit? Hoc argumento Hugo Cardinalis utitur, dum super illa verba: *Qui non diligit fratrem suum quem videt, quomodo, etc.*, ita scribit: « Frater enim suus imago Dei est. Si ergo non diligis imaginem Dei, nec eum, cujus est imago, diligis. Ergo mendax es, si te Deum diligere dicis et fratrem odis. *Qui non diligit fratrem quem videt*, non diligit imaginem Dei; et qui non diligit imaginem Dei, Deum non cognoscit; et qui Deum non cognoscit, ipsum non diligit. » Indubitata propositio est quod *Deum nemo vidit unquam*, et ideo nos in proximo, velut in ejus effigie et imagine speculari et contemplari voluit, disposuitque ut in probationem et contestationem, amoris nostri erga ipsum fratrem, qui ob oculos nostros versatur, diligamus.

b. — Tertullianus, *lib. de Patient.*, xii, ait: « Nemo convulsus animo in fratrem suum, munus ad altare perficit, nisi prius, reconciliando fratri, reversus ad patientiam fuerit. Non licet nobis uno die sine patientia manere, » siquidem in tristitia et gemitu simul necesse est, omnibus diebus vite nostræ.

Patientia ab amore Dei procedit, cui proprium

est peccata extinguere; *charitas enim operit multitudinem peccatorum*. Audiamus quid hac de re magnus ille spiritualis vite præceptor Ludovicus Blossius ad propositum nostrum referat; ita enim scribit: « Melchitidi ait Dominus: Qui aliquid gravamen, vel dolorem etiam permodicum tali intentione perfert, ut proponat, pro amore et laude nominis mei, libenter majorem dolorem, vel laborem sustinere, si id mihi placeret, is quantumcumque aridum et peccatorum rubiginem obductum cor habeat, in ipsa hora revirescit, et gratiæ mee capax efficitur. » Cum igitur ad peccatum adeo proclives simus, Deus nobis quoque de hoc antidoto et theriaca patientiæ prospexit. Anclor quidam antiquus ait: « Cuivis dolori remedium est patientia. »

c. — Apud omnes nationes piaculum magnum erat, imperfectum relinquere sacrificium; atlamen Dominus noster hoc non attento, contra omnium gentium morem, a sacrificio repellit eam, qui cum proximo suo jurgia et discordias habet. Cur non permittit ut prius homo munus suum offerat, sacrificium suum perficiat et postea ad reconciliandum cum fratre remittitur? Respondet D. Chrysostomus, *Hom. xvi*: « Irrefutabilem quandam necessitatem reconciliationis imponit; qui enim jussus est, non prius munus offerre quam reconcilietur offenso, etiamsi non ob proximi charitatem, saltem ne sacrificium maneat imperfectum, currere ad contristatum jubet, inimicitiasque dissolvere, et ut exinde pateat, num ad gregem dominicum spectet, veramque in Deum fidem habeat. » Hominis enim christiani character est pax, per quam fides dilatatur et stabilitur. Quo characteris pacis, quia videbatur carere præsens offerens, merito repellitur a Domino. Si enim, *Apoc.*, xiii, venturus in fine mundi Antichristus a communionem emptionis et venditionis, et omni suo servitio excludet, et propulsabit eos qui non habebunt characterem nominis sui, justius repellit Jesus a suo sacrificio qui nominis Christiani characterem, id est, pacem caret; ut omnibus inde innotescat, quantopere exosas habeat discordias, et qui illas fovent acriter castiget.

d. — S. Antonius de Padua, *Hom. in Dom. Vi post Pentecos.*, mystice pulchre discurrens super hæc verba: « *Munus*, » inquit, « patientia; *ad altare*, id est, carnis macerationem; *et ibi recordatus fueris quod frater*, id est, spiritus tuus, *habet aliquatulum adversum te*, id est, corpus affligens, recordaris quod spiritus tuus aliquo vitio est maculatus; *relinque ibi munus tuum*, id est, noli confidere de carnis afflictione, nisi prius mandaveris spiritum tuum ab omni iniquitate. » Quod optime fit per mortificationem, per quam corpora nostra fiunt gratissimum Deo munus. « Exhibet autem homo Deo corpus suum ut hostiam tripliciter, » ait

Doctor Angelicus; « uno modo quando aliquis corpus suum exponit passioni et morti propter Deum, sicut dicitur de Christo, *Eph.*, v, 2: *Traxit seipsum oblationem et hostiam Deo*. Secundo per hoc quod homo corpus suum jejuniis et vigiliis, macerat ad serviendum Deo; *I Cor.*, ix, 27: *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo*. Tertio per hoc quod homo corpus suum exhibet ad opera justitiæ, et divini cultus executionem. » Si igitur corporis nostri membra sensibus satisfacere et appetitibus irrefrenatis obedire voluerint, nequaquam ad sacrificia apta erunt. Porro si altare, in quo hujusmodi sacrificium implendum est, inquiritis, ipse Origenes vobis exhibet dum inquit: « Animate altare est pars in nobis rationis compos, in qua passiones mortificate sacrificantur. » Quæ victimæ cum altari huic vicinæ sunt, eas mortificationis ferro perimere oportet, ad quod faciendum nos Psalmista invitabat, *Psal.* iv, 6: *Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino*. Tunc namque æternæ beatitudinis spem in nobis vivificabimus, quando hoc obtulerimus sacrificium. Unde Chaldaeus ibidem legit: « Domate concupiscentias vestras, et reputabitur vobis sicut sacrificium justitiæ. »

e. — Præstantissimum munus, quod Deo offerre possumus est sanctissimum Eucharistiæ sacramen-

tum. Vehementer autem nos Dominus monet ad unionem cum fratre, dum jubet hoc munus relinquere ante altare et prius reconciliari fratri. Nam sacramentum utpote unionis et pacis symbolum, discordes rejicit. Sacrum Concilium Tridentinum, in principio sessionis XIII, ubi proluxus de Eucharistia agit, idem Sacramentum hoc titulo honorat, dicens: « Quam Salvator noster in Ecclesia sua tanquam symbolum reliquit ejus unitatis et charitatis, qua Christianos omnes, inter se conjungit, eos et copulatos esse voluit. » Ecclesia quoque in festo Corporis Christi, in secreta Missæ oratione ita orat: « Ecclesie tuæ quasumus, Domine, unitatis et pacis propitius dona concede, quæ sub oblatiis muneribus mystice designantur. » Et in incruento sacrificio, priusquam communio sumatur, hæc verba quotidie dicere consuevit: « Agnus Dei qui tollis peccata mundi, donâ nobis pacem: » sub quorum verborum pronuntiatione, ex communi Ecclesie usu, pax circumferri et annuntari consuevit; imo et ipsum verbum, *communio*, suam ab unione etymologiam trahit; ideo quoque Eucharistiam instituit, *in qua nocte tradebatur*, quando scilicet genus humanum per sanguinem suum æterno Patri reconciliavit, Apostolo teste, qui ait: *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus. Rom.*, v, 10.

DOMINICA SEXTA POST PENTECOSTEN

EVANGELIUM MARCI, CAP. VIII, VERS. I

1. Cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis:
2. Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducant.
3. Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via; quidam enim ex eis de longe venerunt.
4. Et responderant ei discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?
5. Et interrogavit eos: Quot panes habetis? qui dixerunt: Septem.
6. Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, et dabat discipulis suis, ut apponerent, et apposerunt turbæ.
7. Et habebant pisciculos paucos, et ipsos benedixit, et jussit apponi.
8. Et manducaverunt et saturati sunt, et sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.
9. Erant autem qui manducaverant quasi quatuor millia, et dimisit eos.

VERSUS I.

Cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis.

1. — Miraculum hoc, ab eo, quod, *Joan.*, cap. vi, describitur, plane diversum esse, ita certum est, ut de eo dubitari nequaquam possit; id quod S.

Hilarius super Matthæi caput xv, scribens, per varias evidentes rationes demonstrat. Ibi namque Apostoli populo famelico et defatigato, tametsi non nisi uno tantum die ipsis adherissent, compatiētes, a Magistro suo, ut eum dimitteret, petierunt: hic vero nihil dixerunt, tametsi multitudine hæc triduo integro Christum sine cibo secuta fuisset. Ad

mare Tiberiadis quinque panes et duo pisces fuerunt distributi, collectique sunt duodecim cophini ciborum, reliquis referti; hic autem septem dividuntur panes et pauci pisciculi, impletque sunt reliquis septem sporta. Ibi sederunt super fenum; hic super terram discubuerunt. In primo miraculo, cibati et satiati sunt quinquies milleni homines, hic quatuor hominum millia pasta leguntur. Ibi panes hordeacei fuisse dicuntur; hic autem secundum sacrorum Interpretum communior opinionem, panes tritici fuerunt. Glossa ex Victore Antiocheno dicit: « Ut Dominus jam ante pro hac via populorum ad eundem alliceret, escas multiplicaverat, ita tunc denuo idem signum instaurat: utrobique commoda occasione, quae se offerebat, ad hoc usus. »

2. — Observandum est, quod in primo miraculo S. Joannes, vi, dicit: *Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quae faciebat super his, qui infirmabantur.* In hoc secundo miraculo S. Mattheus, xv, 30, pariter dicit: *Accesserunt ad eum turbae multae, habentes secum mutos, caecos, debiles et proiecuntur ad pedes, et curavit eos, ita ut turbae mirarentur, demum vero immediate subiungit miraculum. Unde verissimum esse colligitur, quod tribulationes ad Deum non currere faciant, Psal. xv, 4: *Multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt.**

3. — Multi utique ex hac turba Christum secuti sunt quia se ab ipso ascendendo esse sperabant. Unde Salvator ipsemet, Joan., vi, 26, ait: *Amen, amen dico vobis, queritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, et saturati estis; operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam;* sic quoque hodie multi Christi disciplinam amplectuntur, ut in hac vita temporaliter commode vivant; qua ratione multi sunt, qui ex nullo alio motivo religionem ingrediuntur, quam quia in saeculo in angustiis et paupertate vivunt. Et tamen etiam hi, qui cum his et similibus finibus Christum sequuntur, dummodo fines illi divinae legi minime sint contrarii, eo ipso, quo Christi vestigia sectantur, semper inde aliquid bonum percipiunt.

4. — Verissimile etiam est, quod in tam ingenti multitudo et numero multi fuerint, qui Dominum secuti fuerunt, ut ejus explorarent doctrinam, vel ut ad Phariseorum instantiam, ejus observarent mores et vitae conversationem, qui tamen postea benignitate et misericordia ejus inescali apud eum permanserunt, vitamque suam in meliorem frugem converterunt: sic quoque perversa quidam cum intentione Ecclesiam ingrediuntur, qui tamen postea verbum Dei audiendo, cor suum totaliter mutant et ad meliora convertunt.

5. — Albertus Magnus notat, quisnam ille fuerit, quocum hac turba tandem manebat, nimirum cum Salvatore: *Cum eo enim esse, est esse cum auctore solutis, et sine eo esse, est salutem perdere.*

Nec haberent quod manducarent.

6. — Syriaca versio legit: *Nec esset quidquam, quod ederent.* Lucas Brugensis rationem reddit, cur nihil secum sumpserit ad manducandum: « Adeo omnium eos ceperat oblitio, pro eo quo in Jesum « ferebantur ardore. » Ipsium pariter quotidie in multis contingit fidelibus, qui cum in saeculo sint divites et commode vivant, sequela Christi se subiciant, religionemque austeram ingrediuntur, absque eo quod vel minimum secum in militiam reportent, quia Christum illis in omnibus providis sine prospectarum esse sciunt.

7. — Albertus Magnus ait: « Ecce necessitas, quae inducit ad miraculum: suis nunquam in necessitate deest Dominus. »

Convocatis discipulis ait illis.

8. — S. Hieronymus Christum, in hac cum discipulis instituta consultatione, superiores docere voluisse existimat, nec sua cum inferioribus consilia communicare aut tractare dedignantur: « Ut « magistris exemplum tribuat, cum minoribus « atque discipulis communicanda esse consilia; » dicit enim Ecclesiasticus: *Omnia fac cum consilio, et post factum non pernebit.* S. Antiochus in quadam Homilia hoc nobis tradit documentum: « In quo « cumque negotio non mediocri opere fecerit « pretium, remque Deo magnopere acceptam, si « concilium expectes: nemo invenitur, qui non « indignus sit consiliarius, nisi Deus solus, pene « quem est omnis sapientia. » S. Petrus tametsi in eo, quod est alium in locum Judae substitimere Apostolum, independentem a quovis alio habuerit auctoritatem, in hac tamen electionem, alios quoque adhibere Apostolos opere pretium esse dixit. Christus Petro dixerat, Luc., xxii, 32: *Confirma fratres tuos, et tamen « illud considera, »* ait D. Chrysostomus, « quam Petrus agit omnia ex communi « discipulorum sententia, nihil auctoritate sua, « nihil cum imperio. »

9. — Hugo Cardinalis ex S. Hieronymo alium hujus rationem reddit, dum ait: « Convocatis discipulis ut doceat, vel ideo ut ex colloquutione labelligan signi magnitudinem. » Idem quoque Lucas Brugensis his verbis scribit: « Ut verbis ultro « citroque datis ad miraculum ipsos redderet attentos, » nec immerito, quia jam illos reprehenderat, quod alterius miraculi huic simillimi, quod in eodem hoc capite, juxta mare Tiberiadis patravat, tam facile oblitii essent.

Additio.

Coincidit hoc miraculum omnino cum eo, quod nobis Evangelista Joannes, cap. vi, describit, ubi Christus Dominus quinque millia hominum hordeaceis et duobus piscibus pavit. Unde cum conveniant

VERSUS 2.

Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducant.

Misereor super turbam.

1. — Abulensis Christum non rogatum, sed sponte propria compassione motum fuisse dicit erga fameicam hanc multitudinem, utpote quae sanctorum quodam cum modestia et verecundia, hanc ab eo refecionem postulare non audebat, eo vel maxime quod Christum alias quoque hoc idem miraculum patrasse sciret: « *Misereor eis, quasi dicat, ipsi non « petunt panes, sed erubescunt.* »

2. — Glossa dicit: « Quia verus homo miseretur et « compatitur affectu humanae fragilitatis. » Cajetanus ait: « Condolentia scilicet alienae miseriae vel « propria; » sicut enim timorem et tristitiam, ita quoque compassionem sibi assumpsit, ut naturam se humanam assumpsisse probaret. Unde S. Anselmus dicit: « Miseretur ut homo. » Et Paulus de Palatio ait: « Satiatur in fine tridui, non in initio « conversionis, vel in medio, sed in fine. » Motivum quoque, quod Salvatorem nostrum induxit, ut tam lauto illos convivio pasceret, fuit illa perseverans patientia, quam triduo in fame et siti illum sequendo exhibuerant; ait enim: *Ecce jam triduo sustinent me.* Apud S. Mattheum loco sustinent habetur: *Perseverant mecum.* Merito igitur Psalmista, Psal. xxxvi, ait: *Sustinentes autem Dominum, ipsi haereditabunt terram;* ubi Hugo Cardinalis ait: « Id est, patientes Dominum flagellantem, vel sustinentes, id est, sperantes in Dominum praemia « differentem; haereditabunt, id est, in aeternum « possidebunt terram viventium. » In Ecclesiastico, ii, 16, sequens describitur comminatio: *Vae his qui perdidit sustinentiam et dereliquerunt vias rectas et diverterunt in vias pravos.* Alia quaedam versio legit: *Patientiam.* Qua vero ratione hanc sustinentiam perdidimus, S. Gregorius in hac verba docet: « Sustinentiam perdunt qui dum diu « se immorari visibilibus aestimant, spem invisibilium derelinquant; cumque mens in praesentibus « figurat, vita terminatur et repente ad supplicia « improvisa perveniunt. » Idem S. Pontifex alio in loco ita scribit: « Sustinentiam perdunt qui bona « quae inchoant non consumunt. » E contra vero Salvatore noster Apostolis motivum ob quod illis in caelo tantam gloriam preparavit indicat, Luc., xxii, 28: *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis et ego dispono vobis, sicut disposui mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam, in regno meo.* Ubi observandum est verbum permansistis quod perseverantiam subindica-

3. — Jansenius turbas illas Christum ob utilitatem et interesse suum secutas fuisse observat, quia infirmis suis sanilatem ab eo recipiebant: « Tamen « misereri se dicit turbae, eo quod triduo perseverarent secum, quo decemur Dominum ita misereri « sequentium se, cum in malum aliquod inciderint, « ac si ab illis ipse commodum aliquod reportaret, « cum contra res sese habeat.

4. — *Misericors et miserator Dominus escam dedit, Psal. cx, 5.* Etenim providentia illa, qua Deus cuncta viventia pascit, quidam dici potest compassionis effectus, quo erga illa fertur, dum ipsa fame languere conspiciunt. Unde S. Bonaventura illum Palmistae textum adducit, quo Psal. cii, 14, dicit: « *Quomodo miseretur pater filiorum, miserus est « Dominus timentibus se, quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.* Cognovit figmentum nostrum « corporis non posse naturaliter diu subsistere, nisi « continuis alimoniis sustentetur. »

5. — Valde considerabilia sunt verba illa: *Escam dedit timentibus se. Quomodo miseretur Pater filiorum, miserus est Dominus timentibus se,* quia ut Paulus de Palatio ait, in *Matth.*: « Adverte, sectatores « Christi etiam in temporalibus non destitui. » David enim claris verbis attestatur, Psal. xxxv, 25, dicens: *Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quarens panem.* Sciendum porro est, quod ut ex *Matthaei cap. xv* colligitur, Apostoli paulo ante erga Chananaeam compassionem commoti, suam pro illa apud Christum intercessionem interposuerunt, ac proinde jure merito quaerit hic aliquis, quid sibi velit, quod idem Apostoli tantam hominum multi-

tudinem integro triduo famelicam videntes, nec quidquam ad compassionem moti fuerint, et, ne verbo quidem, necessariam illis provisionem a Christo poposcerint? Nimirum turbas hasce Christum strenue sequi videbant, nequaquam illis quidquam necessarium defuturum dubitare poterant; quia *oculi Domini super justos*. Adhæc idem David, *Psal. cxii, 5*, ait: *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, et humilia respicit in celo et in terra?* Magnates et Principes sæculi hujus, oculos suos non attollunt, nisi in altum, id est, soli fastui et magnificentiæ dediti sunt, pauperes autem respicere, eorumque necessitatibus Christi exemplo, providere dedignantur. *Misereor super turbam*, non dicit, *super potentes*, siquidem *esurientes replet bonis, fastidiosos divites dimittit inanes*.

6. — Salmeron Christum hisce verbis indicare voluisse existimat, quod non ad ostentationem, sed ex solo motivo pietatis se ad hoc miraculum patrandum accinxerit: « Significat se ex misericordia agi ad edendum signum, non ad ostentationem, vel populo delicias exhibendas, vel quia petierant. Deinde ostendit radicem omnium beneficiorum a suoribus adversus nos, nihil aliud esse, quam puram misericordiam. » Jansenius quoque Christum ad miraculum hoc prosiisse scribit, coactum justa miseratione.

Quia ecce jam triduo.

7. — Quemam obsecro causa fuit, quod Christus nostræ tantopere compatiens egestati, tantam nihilominus multitudinem, per continuum triduum, fame vexari permiserit, cum tamen ipse nos quotidianam panem nostrum postulare docerit, dicendo: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?* Chrysostomus, *Hom. lvi in Matth.*, ait: « Non in prima, neque in secunda die fecit, sed expectavit, ut omnibus consumptis, indigentia coacti, majori admiratione factum prosequerentur. » Deus enim divinam suam providentiam magis elucescere facit, quando humana totaliter defecisse cernitur, ideoque tunc vel maxime beneficiando subingreditur, quando cunctam spem nostram deposuisse videmur. Ideoque in nuptiis tunc pridem de vino suo miraculoso prospicere cepit, quando vinum a miraculoso procuratum totaliter deficit: *Deficiente vino; vinum non habent*. Manna quoque lamda submittere distulit donec ex *Egypto* elata farina et cuncta alia vite annona fuisset consumpta.

8. — S. Thomas, *in Matth.*, ait: « Sed quare per triduum expectavit? Ne possent calumniari, quia reflecti essent cibo quem secum portaverant. »

9. — Venerabilis Beda, *in Marc.*, ait: « Turba triduo Dominum sustinet, quando multitudine fidelium peccata, quae perpetravit, per penitentiam declinans, ad Dominum se in opere, in locutione, atque in cogitatione convertit. » S. Ansel-

mus, *in Matth.*, quasi idem scribit dum ait: « Quia in luce trine operationis bene posita est, id est, cogitationis, locutionis, et bonæ actionis; » addit autem: « Et tamen in verbo divino euntur et a satiari desiderat. »

10. — S. Bonaventura, *Serm. i in hac Dom.*, dicit: « Scilicet dolore amaræ contritionis in corde, merore apertæ confessionis in ore et labore con- « dignæ satisfactionis in opere. » Eandem quoque considerationem S. Thomas adducit, dum inquit: « Triplicem actum significari, scilicet cordis, oris « et operis. »

11. — Hugo Cardinalis postquam eandem adduxisset distinctionem, subjungit: « Jejunium, « oratio, elemosyna, cogitatio, locutio, operatio, « cogitatio veri, amor boni, detestatio mali, confes- « sio, predicatio, contemplatio. »

12. — Albertus Magnus per hoc triduum tres diferentes status interpretatur: « Triduum, quo « sustinimus Jesum, fuit status nature, et legis, et « Prophetarum. » Egregius ejusdem discipulus, S. Thomas Aquinas, pariter ait: « Triplex tempus « seculi intelligitur, scilicet tempus legis nature, « Mosaicæ, et gratiæ; vel per triduum mortis « Christi; unde illi triduo sustinent Dominum, qui « conformaverunt se morti Christi. »

13. — Venerabilis Beda a Glossa citatus, ingen- tem hanc populi multitudinem, suos ad Salvatoris pedes infirmos statuisse considerat, ut optatam ab eo assequerentur sanitatem; ex quo sequens mysterium deducit: « Turba ergo triduo Dominum, « propter sanitatem infirmorum suoribus, sustinet, « cum electi quique fide sanctæ Trinitatis lucidi, « Domino pro suis suoribus peccatis, animæ « videlicet languoribus, perseveranti instantia sup- « plicant. » S. Thomas eundem quoque sensum paucis licet verbis insinat, dum ait: « Per triduum « potestis intelligere confessionem sanctæ Trini- « tatis. »

14. — S. Bernardus, *Serm. i super hoc Evang.*, ad illa verba Exodi, *ii, 18*: *Vivis viam trium dierum in solitudinem, ut innolescas Domino Deo nostro*, se reflectens, illa in hæc historia Evangelica adimpleta esse dicit, ideoque triduum hoc sequenti modo distinguit: « Prima est dies timoris, dies declarans « et illuminans tenebras tuas interiores, scilicet « horrendum gehennæ supplicium demonstrans, « in quo sunt tenebræ exteriores; secunda est « pietatis dies, qua respiramus in luce miserationis; « tertia est dies rationis, qua veritas innolescit, et hinc jubemur jam discumbere, ut charitas « ordinetur in nobis, et hinc aperit Deus manum « suam, et implet omne animal benedictione. »

Sustinent me.

15. — S. Mattheus, loco verbi *sustinent*, legit *perseverant*; ex quo colligitur, Christum dicere vo-

luisse, quod perseverantia, qua illum hoc triduo secuti fuere, unicuique fuit liberalitatis suæ illis exhibitæ motivum; etenim satis est verisimile, multos ex illa multitudine, prima die præ nimia sui defatigatione sustinisse, alios vero die secundo; denique alios in exordio diei tertie, ac proinde omnes illos a refectione Salvatoris fuisse exclusos: *Sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram*; « id est, » ut Hugo Cardinalis ait, « patientes Dominum flagellantes; » vel *sustinentes*, id est, sperantes in Dominum præmia differentem, *hæreditabunt*, id est, in æternam possidebunt terram viventium. » Agricola patienter expectare debet, donec frumentum sit maturum, priusquam illud granario suo inferat, alias enim si præmature et ante tempus succisum fuerit, non nisi ad ignem servientem demeret paleam. Eodem quoque modo celestis agricola Deus optime novit, quando honorum operum, meritiorumque nostrorum frumentum sit maturum, et ideo tempus illud patienter præstolatur, priusquam illud celesti horreo inferri faciat, nostrorum interea est expectare, et patienter sustinere, nec moleste ferre, quod interea temporum et aeris injuriis, id est, hujus vite laboribus incessanter expositi simus, quin potius penitentiae rigores perseveranter continuare debemus. Unde S. Jacobus Apostolus, *v, 7*, dicit: *Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ; patienter ferens, donec accipiat temporaneum et æternum; patientes igitur estote, et confirmate corda vestra, ecce iudex ante januam assidet; ecce beatificans eos, qui sustinuerunt.*

16. — E contra Ecclesiasticus, *ii, 16*, comminatur, dicens: *Væ his, qui perdidit sustinentiam*; ubi S. Gregorius, *lib. V in I Reg.*, ait: « Sustinentiam « perdant, qui bona que inchoant, non consum- « mant. » *Te sustinui tota die*, inquit anima illa sancta, id est, per totum vite meæ decursum. Generosissima mulierum Juditha Oziam acriter reprehendit, *Judit.*, *viii, 13*, eo quod tempus determinatum Deo præfixisset, quinque nimirum dierum spatium, intra quod nisi Bethulie ab Holoferne obsessee succurreret, hostibus civitatem addiderat: *Non est iste sermo, qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet, et furorem accendat. posuisti tempus miserationis Domini, et in arbitrium vestrum, diem constituisti ei;* quod idem applicari nonnullis potest, qui in via Dei impatientes existunt, nec perseverant, eo quod remunerationem sibi subito fieri vellent; nequaquam ita agendum est cum Deo, qui nostram tolerantiæ per perseverantiam experiri satagit. Optime igitur S. Augustinus inquit: « Sus- « tinere Dominum est, tunc accipere quando dabit, « non tunc exigere quando vis, ut cum sustinuerit « te, ut mittares vitam tuam malam, sustineas « illum, ut coronet vitam tuam bonam. » Ehem quod miles, vel aulicus aliquis fastidia devoret, quot pericula et cordis angustias subit, ut gloriam ali-

quam mundanam, sive munus aliquod honorificum, ad quod aspirat, assequi possit? Quanto tempore perseverat? *Sustine* igitur *sustentationes Dei*, monere Ecclesiasticus, *ii, 3*, *conjugere Deo, sustine, ut crescat in novissima vita tua*. Psalmista quoque ad illi hæc nos verbis animare contendit dum *Psal. xxvi, 14*, ait: *Especta Dominum, viriliter age, et sustine Dominum*. Devotæ hæc turbæ, de quibus hodiernum meminit Evangelium, longanimitatem in sequela Christi habuerunt patientiam et perseverantiam, ac proinde cum Isaia, *xxv, 9*, dicere poterant: *Ecce Deus noster iste, aspexerunt eum, et salvabit nos, iste Dominus, sustinimus eum, exultabimus et letabimur in salutari eius.*

17. — Dionysius Carthusianus, *in Matth.*, ait: « Per tres dies mecum permanserunt in solitudine, « et sub dio, in quo declaratur amor eorum ad « Christum, et devotio ad doctrinam atque mira- « cula ejus. »

18. — Victor Antiochenus super Marcum molivum refert, quo Christus ad provisionem hanc turbis procurandam motus fuit; hoc enim fuit: « Invidiæ plebis, quæ eum sequebatur, perseveran- « tia, » quantum enim triduo illo sustinere sitim, famem, lassitudinem, vigiliis, dum per totam noctem ad usque diluculi multum serenam persisterant, necientes, quibus omnium horum finis esset futurus? S. Bonaventura, *Serm. in hoc Dom.*, ait: « Nulli condescendit divina misericordia, nisi « prius pro ejus amore patiat amaritudinem pe- « nurie et penitentiae et in ea habeat longanimitatem perseverantiam. » Et paulo post in eodem sermone subdit: « Illi impetrant beneficium a Deo, « qui longanimitate et perseveranter sustinent « eum. »

19. — Quod si quæras, qua ratione factum fuerit, quod in tanto tempore, nec de requie nocturna, nec de cibo, vel quavis alia re necessaria semel quidem cogitarint? Respondet Lucas Bragensis: « Totos adeo eos rapuit et doctrinae græ- « miraculorum tum splendor, tum utilitas, ut toto « triduo nequiverint a Salvatore avelli, nec suble- « vandi quidem necessitatis corporum gratia. » Considerandum insuper, multos familias suas domi proprie reliquisse, nec tamen de iis quidquam fuerunt solliciti. Chrysostomus, *Hom. lvi in Matth.*, ponderat, quod Apostoli alias in simili quadam occasione Redemptori suggererint, ut populum illum a se dimitteret, ut quilibet vel domi suæ, vel alibi, de cibo sibi prospicere valeret; at vero in presenti ne os quidem suum aperiant, tametsi tres dies continua inedia consumpissent. Respondet vero S. Doctor: « Quia multitudinem non nimiam inedia vexari, sed glorificare Deum in his, quæ « facta erant, videbant. »

20. — Observandum tamen est, quod si turbæ aliquam in sequendo Christum tolerantiam mon-

strant, Christus quoque eandem egregie erga illos exercuerit, tot curando illorum infirmos, tolerando lassitudines, famem et quasvis alias corporis ærumnas, *Hebr.*, iv, 13: *Non enim habebat Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per eos.* « Hic mihi, » inquit Lucas Brugensis, « considera non tantum populi ardorem, sed et Christi Domini laborem, dies noctesque tres continuo sub dio subditum. » Turbæ propter interesse et emolumentum suum Christum sequebantur, quia infirmos eorum restituebat sanitati, animasque eorum sanabat; non vero sic Filius Dei: *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non egres.* *Psal.* xv, 2. *Laboravi sustinens, inquit lamentando apud Jeremiam, vi, 11, si passionis alicujus capax fuisset, eodem modo nunc, dum impassibilis in celo degit, de eo asserere possumus, quod pro salute nostra sustineat, indefesseque operetur et laboret.*

21. — Chrysostomus, *Hom.* vii in *Matth.*, idem debium movet, cur sollicit Apostoli de bono aliorum curando adeo solliciti, turbas hæc adeo famelicis videntes, moti non fuerint ad supplicandum Magistro suo, ut illis provideret. Et respondet, quod hæc de re solliciti nequaquam fuerint, quia: « Digni erant sollicitudine Domini, qui tribus diebus hæc expectaverant Dominum. » *Ecce oculi Domini super metuentes eum, et in eis, qui sperant super misericordiam ejus, inquit Psalmista, Psal.* xxxiii, 10, *ut eriat a morte animas eorum, et alat eos in fame.* S. Augustinus quoque super illa Psalms regii verba: *Timete Dominum omnes sancti ejus, quoniam nil deest timentibus eum, stringens admodum statuit argumentum, ad omnes eos, qui in timore Dei vivent, divino se servitio maciparunt, animandos ut indesinenter divinæ se providentiæ committant: « Pascabat te Deus, » inquit, « contemnem te, et deseret timentem se? » Continua et evidens testatur experientia, religiosos, eosque, vel maxime qui reformate vivunt, adeoque arctiori in paupertate sunt constituti, præ cunctis aliis necessariis maxime abundare. Preceperat Deus olim, ut in mensa tabernaculi continuo præsto essent duodecim panes, denominati *Panes propositionis*, qui duodecim tribus Israel præfigurabant, ad significandum, quod ad earundem tribuum sustentationem nullo unquam tempore defutura esset annona; unde Oleaster ait: « Non vult Dominus etiam ad momentum, domum ejus esse sine pane, ne cibus possit deficere, qui serviunt ei. » Sciendum tamen est, quod idem Deus insuper præcepit, ut dum panes illi mutabantur, eos sacerdotes manducarent, ad denotandum, quod, qui proximius Christum sequuntur, quique divino ejus cultui sunt dedicati, præ cunctis aliis liberalissime provideri a Deo soleant. Rupertus Abbas Tuitiensis considerat, quod Saluator prohibuerit Apostolis, ne ulla ratione*

aurum, sive argentum, aut cujuslibet generis monetam secum portant, unde querit, quia igitur ratione iis, qui ad propagandam Christi fidem, per totum mundum discurrere debebant, de victus et vestitus necessitatibus provideri poterit? Respondetque Venerabilis hic Abbas: « Si totus fere mundus aliquando esuriat et pane indigat, justum illum, cujus in corde domesticum, cujus in ore familiare est verbum Dei, non videbis derelictum, et verum est quod Scriptura dicit: *Non interficiet Dominus famem animam justi.* » Deus quondam apud Malachiam Prophetam, iii, 14, nonnullos reprehendit, qui adversus Dei providentiam, blasphemias evomebant: *Dixistis: vanus est, qui servit Deo, et quod emolumentum, quia custodivimus præcepta ejus?* S. Bonaventura, *Serm.* i in *hoc Dom.*, dicit: « Videns turbam, præ ejus amore longanimitè, « pati penuriam, dignatus est eam gratis tam cibo corporali, quam spirituali satiare. » Et ideo celestis ille Sponsus S. Catharinae sponsæ suæ dixisse legitur hæc verba: « Cogita tu de me et ego cogitabo de te; » illis etenim, qui nulli alteri re adeo graviter incumbunt, quam ut debitum Deo servitium suum exactissime exequi possint, Deus vicissim servire exactissime, usque beneficere studet.

22. — Regius Propheta de Deo nostro ita scribit, *Psal.* lxxxix, 4: *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterni, quæ præterit, et tamen ecce tibi, qualiter omnes dies, imo minuta exactissime ad remunerandum numerat, totumque tempus eorum, quo ipsum sancti sunt adæquate compensat: Triduo, inquit, sustinent me; quemlibet gressum pedum ipsorum accurate numerat, quem pro ejus amore facimus, Job., xiv, 16: Tu quidem gressus meos dinumerasti; non sic faciunt principes terreni, qui servitia a subditis vel servis suis, ipsi exhibita adeo facile obliviscuntur, floccique faciunt. Militia est vita hominis super terram, inquit Spiritus Sanctus, Job., vii, 1; mox vero subjungit, et sicut mercenarii dies ejus; siquidem: *Cum sero factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: voca operarios et redde illis mercedem.* S. Gregorius ait: « Sancti viri quot labores nunc veritati commendantes exhibent, tot jam remunerationis suæ pignora inter spei cubiculum tenent. » Principes terreni vasallis suis minime compatiuntur, quando illos sub annonæ caritate, bellorumque molestiis angustiari et ingemiscere conspiciunt; at vero Christus, dum nos amore sui laborare conspiciet, compassione erga nos tangitur: *Sustinent me, eo proinde, Miserere.**

23. — Ingeniosa est illa Pauli de Palatio observatio, quæ Salvatorem apud S. Matthæum dixisse notat: *Ecce jam triduo perseverant mecum, sicut est in præsentis Evangelio: Triduo sustinent me.* « Profecto, » inquit, « multi videntur sibi cum Christo

perseverare, at non cum Christo perseverant, sed cum sua voluntate; latet hic morbus; credis te Christum sequi, at non illum, sed tuum venaris, honores, opes, voluptates; porro turba non discedit a Christo, etiam jejuna, etiam triduo non edens, etiam nihil remurmurans, » et tamen *Psalmista, Psal.* xviii, 26, dicit: *Si non fuerint saturati, mirabuntur.* Victor Antiochenus scribit, quod hæc quidem turbæ, Christum non propter interesse suum secuta fuerint, vel ut ab eo cibarentur, « sed propter spirituales escam; » concedit tamen in tota hac multitudine nonnullos fuisse, qui hoc fine ad Christum sequendum movebantur.

Nec habent quod manducant.

24. — Jansenius verisimile esse existimat, homines hujuscæ multitudinis, aliquam quidem a principio provisionem secum tulisse, hanc tamen ab ipsis paulatim fuisse consumptam: « Non enim dicitur, non habent amplius quod manducant; » angustiantur, quia locus desertus erat, ubi præter stirpes et arbores steriles nihil videbatur; villæ quoque ac civitates, ad quas annonæ comparandæ causa recurrere debuissent, procul aberant, præterquam quod ita defatigati erant, ut attestante ipsomet Christo, qui sciebat quid esset in homine, periculum fuerit, nec in via viribus destituti deficerent; sed ecce tunc adimpletum, quod de Deo nostro dicitur, *Psal.* ix, 10: *Adfuit in opportunitatibus, in tribulatione, et speravit in te, qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti querentes te, Domine.* Videatur ad quasnam angustias Samaria ab obsidione diuturna redacta fuerat, quando in ea matres filios suos manducabant; at vero tunc quando ab omni humano subsidio procul aberat, Elisens illi prophetando, prædixit: *In tempore hoc eras modicus similis uno stutere erit.* Notate verba illa: *In tempore hoc, id est, quo humana providentia desperatissima erat.* Porro causa, ob quam Christus miraculum istud patraverit, fuit, quia omnis deficiebat diligentia et industria humana, et tamen vere provisionis necessitas urgebat. Theophylactus a S. Thoma in *Catena* citatus ait: « Non semper circa alimenta miracula faciunt, ne propter cibum ipsum sequebantur et nunc igitur hoc miraculum non fecissent, nisi quia videbat turbis periculum imminere. »

25. — D. Chrysostomus, *Hom.* xiv in *Matth.*, turbæ hujus admiratur modestiam, quia: « Quæ ob morborum curam suorum, non audebant panes petere, ipse vero, qui misericors, qui omnium curam gerit, etiam non petentibus præbet. »

26. — Ad hoc, ut panis Christi nobis prosit, necessum est, ut simus jejuni, atque ab omni alio pane abstinemus. S. Paschasius causam ponderans, cur Ecclesia communicatos, jejunos esse voluerit, dicit: « Verum tamen quod jejuni communicamus,

« satis provide, ut dum sobrietas flagrat in corpore, dum omnis fervor carnis quiescit et omnis animi sensus, intelligentia et discernendi ratione fortius vigeat, » Et S. Bernardus scribit: « Quomodo potest esurire vel sitire Christum plenus quotidie siliquis porcorum? *Esurientes, inquit Psalmista, « replevit bonis. »*

27. — Quod si queratur, quæ ratione turbæ hæc vitam suam hoc toto triduo sine ullo cibo sustentare potuerit? Responso in promptu est; in turba illa verificatum esse, quod Saluator noster diu ante dixerat, nimirum: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei;* unde a multis sacris Interpretibus deducitur, hoc triduo prædicationem Christi eidem alimenti loco inseruisse; nam ut S. Ambrosius ait: « Non potest, qui verbum sequitur, panem desiderare terrenum, cum substantiam panis celestis accipiat, » Lucas Brugensis quoque de Christo dicit: « Animus celestis sermone pascetur; » at vero insuper necessum est, ut hoc pasuum etiam ad corporum sustentationem transmittatur: *Ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducant.* S. Bonaventura observat, quod non sine mysterio, quo pane dispensando Apostolos elegerit, quia Prædicatores Evangelicis sunt, qui divini verbi panem ministrant: « Indigebat illa turba manducatione salutaris conditionis et de hoc dicit Christus discipulis suis: « Vos date illis manducare; ad Doctores vice Prædicatores dicit Christus, ut ignorantibus et esurientibus cibum coelestem, reficiant panem vitæ intellectus; » potent aqua sapientiæ salutaris. » Theophylactus multitudinem hanc potius ex verbo Dei quam ex panibus et piscibus nutritos esse existimat: « Magis spiritualibus et perfectis sermonibus pascuntur, » S. Ambrosius in alio quodam loco pariter scribit: « Quisquis verbo Christi pascitur, terrenum panem non requirit, nec enim potest panem sæculi capere, qui pane reficitur Salvaloris. »

28. — Enimvero quisquis superiorum temporum historias legit, reperiet utique, quod Deus noster suam erga servos suos providentiam vel maxime in desertis et sylvis probaverit, ubi major est annonæ penuria et minor victualium copia. In *Isaia, xlix, 9, prædicitur: Super vias pascuntur et in omnibus planis pascua eorum, non esurient, neque sitiant;* at vero, dicat aliquis, viae communiter sunt steriles et non fructificant, quomodo igitur Spiritus Sanctus in hisce servos suos pascentes esset dicit? Oleaster ait: « Ubiqueque sunt servi Dei, ibi quæ sibi sunt necessaria habent; ne ergo times, in viam Dei aliquid tibi deficere, quoniam via et montes tibi alimenta ministrabant. »

Additiones.

a. — *Miserere servum turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducant.* Hic ego

non tam turba fidem ac devotionem, qua triduo in deserto, triduo sine domo, sine lecto, sine hospitio, sine comenatu perdurantem, dieique æstum et noctis intemperiem, cum parvulis etiam, et uxori- bus tolerantem, ac super nudum humum cuban- tem; quid aliud iudicare potero, quam eam fuisse Dominicæ prædicationis gratiam, eam divini verbi virtutem, ut homines illi nullatenus in mediam senserint; sed quasi abundantissimo quodam convivio recreati sint, dum dapes celestis doctrinæ suavis- sime degustant? Nutrimentum enim corporis boni hominis est verbum Dei, sapientia pulmentum, quod pro virium suorum confortatione tantopere mysticæ expetiisse crediderim Patriarcham Isaac. Sicut enim manna Israelitis tantum robur præstitit, ut eo pasti asperum illud iter intrepide perfecterint. Haud aliter spirituale manna facit, cui non incongrue in plurimis assimilatur.

El vero, verbum Dei panis quidem est, sed celestis; ac proinde S. Augustinus ait: «Manna ver- bum Dei esse dicitis? Verum est fratres.» Rupertus Abbas similiter in hæc verba scribit: «Dedit tibi cibum, manna, ut ostenderet tibi quod non in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod pro- greditur de ore Dei. Hoc manna, hunc panem Angelorum ut manducaret homo, semel quidem Deus portas Cæli aperuit, ut in terram nostram illud carnem factum mitteret. Cæterum quoties Apostolorum et Prophetarum, sive etiam Docto- rum, Spiritus Sanctus ora aperit, ad prædican- dum salutis verbum, portas Cæli aperit Dominus et pluvi nobis manna ad manducandum.» Nazianzenus in oratione quadam, in laudem Basilii Magni habita, inquit: «Panis Angelorum sermo divinus est, quod aluntur atque irrigantur animæ. Deum esurientes, ac cibum non defluen- tem et abstantem, sed perpetuo manentem, ex- petentes.»

De manna legitur in libro Sapientiæ, xvi, 20: *Paratum panem de celo præstitisti illis sine labore.* Simili modo panis hic Angelicus, verbum Dei, summa cum facilitate nobis ministratur; hisce namque nostris temporibus, de hoc manna, ut experientia docet, abunde sumus provisi, adeo ut hisce diebus, vero adimpletum esse videatur, quod Propheta Evangelicus his verbis prædixit, xxx, 23: *Panis frugum terræ erit uberrimus et pinguis; pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiosus, quia verbum Dei est.* Ubi S. Thomas ait: «Panis primo arcus, propter observandi difficultatem, *Math.*, «vi, 14: *Arctus est via que ducit ad vitam.* Secundo uberrimus, propter utilitatem; infra: *Quando descendit imber de celo, etc.* Tertio pinguis est propter delectationis suavitatem.» Manna enim olim in magna copia descendebat, atque exquisitis in se continebat sapes; unde dicitur: *Omne delectamentum in se habentem.*

b. — Si alicubi divinitatis insigne erigendum esset, hoc ego trophæum inscriberem: *Miserere turbæ.* Vincit enim et triumphat in Deo plus affectus erga multitudinem. Ecce enim, quam facilis, quam promptus Dominus erga sectatores suos; non longas illorum preces, expectat, non sinit eos clamoribus defatigari, sed primam indigentiam contul- tum, ubi quoque vidit in sui sequela perseverare, parat opem et abundanter reficit. Satiantur autem in fine tridui, non in initio. Non enim celestis convivii recreabuntur epulis, qui ad Christum convertuntur, sed qui in conversione sua cum hac turba perseverant. Et ideo perseverans in vita spiri- tuali et penitente, habenda est tolerantia cum respectu ad celestem remunerationem. Sæpe acci- dit, quod ex motivo ambitionis, vel lucri, vel ob spem quamdam remotam, ex verbo alterius conce- ptam, homo aliquis, cæteroquin sapiens, sese resolvat ad sustinendam per longam ætatem duram quamdam subendam servitutem. Numquid igitur indignum foret, si nos minorem exhiberemus in divino servitio perseverantiam, cum tamen habeamus infallibilem certitudinem, quod exinde repor- taturi sumus æternæ gloriæ præmium. Non sic anima illa sancta fecit que apud Psalmistam dicebat: *Te sustinuit tota die.*

c. — Verbum Dei etiam corpus alendi virtutem habet. Non erat in solitudine illa arbores fructi- fere, non hospitia, non panis nec ulla ciborum annona, adeoque ut hæc famelica turba, ut pascere- tur Christus, necessum illi erit patrare miracula. At vero quæres fortasse, quonam modo hinc illi ex itinere totaliter lassæ et defatigatæ, tribus illis diebus sustentati fuerint? *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Nimirum ejus auscultant prædicationem, hæc- que corporis quoque alimentum supplebat. «Quis- quis enim verbo Christi pascitur,» inquit S. Am- brosius, «terrenum pabulum non requirit. Nec enim potest panem sæculi cupere qui panem refici- tur Salvatoris.» Lucas Brugensis litterali sensui explicando intentus, inquit: «Celestis illos sermone pascerebat.» Venerabilis Beda incarnatam Sapien- tiam in hoc facto sequens nobis documentum reli- quere voluisse opinatur, scilicet: «Quod vixit et presentis sæculi aliter incolentes transire nequi- mus, nisi alimenta verbi sui Christus nos reli- ciat.» Hanc veritatem Theophylactus quovis alio interprete expressus confirmat, dicens: «Magis spiritualibus et perfectis sermonibus pascuntur.» Demum vero, non sine mysterio Christus voluit ut Apostoli panem illum miraculosum comminuerent et frustalim dividerent; nam ut S. Bonaventura ait: «Indigebat illa turba, manducatione salutaris eruditionis et de hoc dicit Christus discipulis suis: *Vos date illis manducare.* Ad Doctores sive prædicatores dicit Christus ut ignorantes et estu-

«rientes cibum celestem reficiant pane vite et intellectu et potent aqua sapientie salutaris.» S. Ambrosius alio in loco super Lucam ita scribit: «Hic panis quem frangit Jesus, mystice quidem Dei verbum est, sermo de Christo, qui dum divi- ditur, augetur; de paucis enim sermonibus omni- bus populis redundantem alimoniam ministravit. Dedit sermones nobis velut panes, qui dum libantur in ore nostro, gominantur. Visibiliter quoque panis iste incredibili ratione, dum fran- gitur, dum dividitur, dum editur, sine ulla dis- pendii comprehensione cumulat.»

d. — David unico duntaxat ictu a truculenta Saulis persecutione eximere se poterat, vibrando in cor ejus gladium, vel ense, non ex motivo vindicte, sed ex proprie vite tuende justo desiderio. Potuit quoque de æmolorum suorum, qui gloriæ ipsius invidabant, atrocibus injuriis se vindicare; nec tamen hoc facere voluit. Idem quoque sub paludatum regio, austero et aspero se cilicio vestivit, rigorosis se jejuniis extenuavit, lectum suum amarissimis rigavit lacrymis, media nocte ad psallendum Domino surrexit, multaque alia, quorum ingens cata- logus recenseri posset, heroica virtutis opera pata- vit. At vero cuienam hæc omnia fulcro innixa fuerunt? Ipsemet respondet dicens: *Sustinuit anima mea in verbo ejus.* Turbæ illæ famelicæ et ex tri- duano in societate Christi peracto itinere penitus defatigatæ, atque diuturna fame confectæ undenam suam vigorem sunt consecutæ? Ex verbo divino quotidie devotissime auscultato, P. Rho, de Joanne Francisco Binante, Ordinis Minorum, dicit: Dies noctesque de Deo sermones continuate dicerat, modo qui audire vellent, non deessent; nec dicenti ullo obreiebat lassitudo quin ab aliis operibus defessus, his colloquiis vires sibi maxime instaurari sentiebat. Hunc autem vigorem verbum Dei etiam devotis et assiduis illius auditoribus, liberaliter communicat.

e. — Quod si infirmus aliquis, qui adhibito magno sumptuum dispendio, e regionibus longin- quis accersiri fecisset medicum quemdam, magna sapientia et experientia præditum, ut ab eo sanaretur, demum vero prescriptas ab illo salutare medi- cinas, sumere renuere, sed solum curiositatis causa aures ei præberet; numquid talem, vel delirum, vel proprie salutis hostem esse diceret? Quot sunt, qui cum per totius anni decursum in propria conscien- tia indispositi sint et infirmi, ad sui curationem, per liberalium eleemosynarum promissionem, me- dios spirituales, id est, ministros evangelicos, e regionibus longinquis evocant, ut ab iis tempore Quadragesimæ sanarentur, et tamen per totam Quadragesimam aliud nihil faciunt, quam quod curiosas duntaxat aures eis præbeant, cæterum vero ab ipsis prescripta remedia, et ad æternam ipsorum salutem ordinata documenta, penitus rejici-

unt? Honorant prædicatores, illisque applaudunt munera illis donant, servant illis, maximi eos faciunt: at vero prescriptas ab illis medicinas acceptare recusant, quia illas exequi nolunt. Hugo Cardinalis de prædicatione disserens, eandem simili- ter medicinæ cuidam assimilat. Nam super illa verba S. Marci: *Miserere super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducant,* ita scribit: «Nota, quod tunc scitur, quod quis bene penitet, scilicet si sitit in audiendo verbum Dei, sicut scitur de eo qui accipit medi- cinam corporalem, quia talis multum sitit.» Medicina enim corpus male affectum purgando, viscera interius commovendo, pravosque humores evacuando, sitim communiter provocat. Eundem quoque effectum verbum Dei in peccatore habet. Efficat enim, ut peccata detestetur, omnes maligni- tates per confessionem foras ejiciat; dumque ei salutem spirituales conciliat, simul in eo sitim ejusdem divini verbi provocat, adeo ut quantumvis frequenter illud auscultet, nunquam tamen audiendo satiatur.

VERSUS 3.

Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via; quidam enim ex eis de longe venerunt.

Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via.

1. — Lucas Brugensis super hæc verba observat, hunc esse divinæ providentiæ communem styrum, alias a nobis insinuatam, subveniendo, ad extremum usque expectare: «Extremum expectavit prius quam eis subvenit,» cuius etiam hanc rationem reddit: «Ut illorum constans fervor redderetur manifestus.»

2. — Albertus Magnus ex hisce verbis varia nobis mysteria moralia explicat: «Significat, quod nisi in affectu, et verbo Domini in Sacramento, quod deficiamus, quomodocumque in nostro sensu in bonis naturalibus et in bonis fortunæ abundemus. *Psalm.* xxxiii, 11: *Dives egervunt et esurierunt, inquirentes autem Dominum non deficient ullo bono.*»

3. — S. Paschasius, *lib. VI in Matth.*, ait: «Ut, qui per fidem Christum crederant, verbo fidei deinceps alerentur in salutem; ordo igitur idem est in sermone Domini, qui et in consequenda gratia manet.»

4. — Ad debilitatem nostram in hac vita, quam- diu viatores sumus, sustentandam, necessarium nobis est verbi Dei alimentum. Albertus Magnus ait: «Quia jam consortio sermonis virtutem ha- bentes, postea separati sentirent defectum.» Venerabilis Beda super Marcum clarius scribit: «Mystice,» inquit, «hoc miraculo designatur,

« quod viam seculi præsens aliter incolumes » transire nequimus, nisi nos gratia Redemptoris « nostri alimento verbi sui reficiat. » S. Petrus Christo de ejus verbo dixit : *Verba vite æternæ habes*; atque hoc verbum animæ nostræ datum est in pabulum et nutrimentum; unde opus est, ut illud assidue vel legamus, vel meditetur, vel auscultemus. *Si quis sermonem meum servaverit*, inquit Saluator, *non gustabit mortem in æternum*. Joan., VIII, 32.

5. — Per hunc Christi panem, possumus quoque non solum divinum ejus verbum, verum etiam sacratissimum corpus ipsius intelligere, cujus frequentia nobis in Communionem vires subministrat et perfecta cujusdam vite viam ac semitam ingredi et perficere valeamus. S. Hieronymus ait : « Nonnulli eos Jesus dimittere jejunos, ne deficiant in via; periclitatur ergo, qui sine celesti pane ad optatam mansionem pervenire festinat; unde et Angelus loquitur ad Eliam, III Reg., xix, 7 : *Surge et manduca, quia grandem viam ambulaturus es.* » De hoc Eliæ ab Angelis allato pane Glossa tractans, eundem de Eucharistia exponit : « Ex quo patenter innuitur, quod cibis iste Eucharistie corporis et sanguinis Christi manibus Angelicis defertur et refertur, per quem nostra infirmitas relevatur. » Hic autem vigor in alio illo pane expressus elucescit, ex cujus manducatione idem Elias Propheta roboratus, quadragesima diebus et noctibus ad montem Horeb usque ambulavit. B. Laurentius Justinianus quoque ab hoc subcinerio pane ad Sacramentum arguendo, descendit : « Quid panis Christi, qui est panis vite, recte sumentibus spiritaliter fortitudinis conferre valebit? » Estque hæc historia præsentis Evangelio admodum congrua, siquidem etiam Elias hoc pane cibatus *perrexit in desertum*, in quo secessu, animam quandam præfiguravit, quæ relicto mundo, se in Christi sequelam et disciplinam recepit; Angelus Eliæ dixit : *Grandis enim tibi restat via*, « scilicet, » ut Hugo Cardinalis ait, « a terra usque ad cælum, a miseria usque ad gloriam, ab exilio usque ad patriam. » De hac adeo lubrica via optime nos Paulus de Palatio monet, dicens : « Ardua via et super hominum viam, imo contra carnis viam, ubi sæpe moventur pedes, pone effusi sunt gressus nostri, ubi loentis conflictandum est cum gygantibus. » Audite obsecro, quo nomine Tertullianus Eliam hoc pane, qui Eucharistie figura fuit, nutrimentum et cibatum appellet, nimirum « Candidatum æternitatis; » quia lametsi hic Propheta etiamnum in terris comoretur, utpote ad dimicandum, ante judicii finalis diem, cum filio perditionis studiose hactenus reservatus, ab hujus tamen nostræ mortalitatis miseris totaliter est exemptus : « Immunitatem carnis ediscit. » S. Ignatius Martyr Sacramentum Altaris specioso hoc titulo : « Pharmacum immortalitatis,

« mortis antidotum, » honorat. S. Cyrillus Alexandrinus illum appellat « Cibum nutrimentum ad immortalitatem. » S. Paschasius ex hoc Evangelii textu hanc eandem eruit moralitatem : « Quos ne in cursu vite secularis, » inquit, « id est, in opere presentis seculi defecto labefactaret, vult cibo suo eos alere, atque ad perpendum totius itineris fortitudinem panis sui virtute firmare. » S. Bonaventura ait : « Indigebat ista turba manducatione sacramentalis refectiois; Amen dico vobis : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; escam proprii corporis sub specie panis dedit fidelibus. » Regius Propheta David aliquando lamentabatur, *Psal. ci, 5*, dicens : *Percussus sum ut fenum et aruit cor meum*, hujuse sui lamenti protinus subdit rationem : *Quia oblitus sum comedere panem meum*. Ubi Cassiodorus ait : « Quemadmodum poterat de omissione conqueri panis corporalis, et qui se jejuniis gaudebat affligi? » Credendum igitur nobis est, Davidem per spiritum propheticum de hoc Eucharistico pane fuisse loentem, qui si per tempus aliquid intermitteret, anima mox flaccescit, debilitatur, nec peccato et inimici tentationibus resistendum quidquam habet virium.

6. — Venerabilis Beda ad animas illas, quæ ex vita quadam valde dissoluta ad penitentiam sunt conversæ, alludens, ita scribit : « Quia videlicet cunctis, si in sua conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittantur. »

7. — Albertus Magnus verba illa de presentia divina exponit : « Separati a meæ presentia, quæ modo faci eos non sentire defectum. » Idem quoque, super S. Marcum scribens, hanc aliam adducit considerationem : « Talis enim est, » inquit, « natura hominis, quod abstractus a se et ad divinam suspensus, defectus proprios non sentit; » videmus enim quod ii, qui in extasim rapiuntur, famem et quasvis alias passiones sine ulla difficultate sustinent, nec ullum sentiunt dolorem aut penam, quia totaliter absorpti sunt in Deum; idem igitur his quoque turbis eveniebat, utpote quæ se omni mentis conata et studio ad Christi prædicationem applicaverant; pergit demum idem Doctor et ait : « Reversus autem ad se sentit et tunc deficit. *Psal. cxvi, 15* : *Satiabor cum apparuerit gloria tua*, et si illa subducta fuerit, in inedia propria deficiam. »

Quidam enim ex eis de longe venerant.

8. — Venerabilis Beda, *Ser. cxxx de temp.*, verba hæc in sensu mystico de gentilibus in comparatione ad Hebræos exponit : « Judei, quicumque in Christo crediderunt, de prope ad illum venerunt, quia legis et Prophetarum erant litteris edocti de illo; » credentes vero ex gentibus, de longe utique venerunt ad Christum, quia nullis paginarum

« sanctarum monumentis de ejus erant fide præmoniti. » S. Augustinus quoque in quadam sermone suo similem considerationem habet, dum enim verba illa : *Nec habent quod manducent*, examinata, ita scribit : « Quia gentes legem non habebant, id est, quique libros Moysi, non Prophetas, non prædicationem S. Joannis, quia gentes non per legem, sed per fidem venerunt ad Redemptorem; longe erant gentes a Deo, errando per idola, et modo omnis qui peccat, longe est a Deo; » adducitque Apostolos in exemplum, qui ne tam quidem, postquam miraculum hoc viderant, animum suum divinis mysteriis applicabant, adeo ut eos Saluator noster in hoc eodem capite S. Marci increparit, quod nullam fecerint reflexionem, nec recordati multum fuerint miraculi illius adeo prodigiosi, quale illud in hodierno Evangelio recensitum fuit. Porro Isaias, *LX, 4*, de gentilibus prophetaverat, dicens : *Filii tui de longe venient*. Et quidem advertendum est, quod, ex quo Christus illos in hoc Evangelio ex turba specialim nominaverit, qui de longe venerant, consequenter eo ipso erga illos tenerioris compassionis viscera exhiberit, quasi propter hosce specialissime ad miraculosam hanc annonæ provisionem procurandam motus et investigatus fuerit, benevolentiam namque et longe maxime exhibitæ fuerunt Gentilibus, postquam a suis fuisset repulsam passus. In Isaias, *LIV, 14*, de eadem Gentilitate predictum fuit his verbis : *Lauda sterilis, quæ non parit, decanta laudem, quæ non pariebat, quoniam multi filii desertæ, magis quam ejus, quæ habet virum.*

9. — Albertus Magnus dicit : « Significat penitentiam de regione longinqua venisse, » ideoque S. Lucas, *xv, 13*, de filio prodigo ejusque nequitia loquens, ait : *Abiit in regionem longinquam*. Venerabilis Beda ad hoc Christi dictum attentius ponderandum invitatur, dicens : « Valde pensanda est pia sententia, quæ processit ex ore veritatis. » Qui enim procul ab omni sensualitatis macula immaculatus, sine ulla commissa fraude vixit, sequæ ex proposito et industria Dei servitio mancipavit, nequaquam de longinquo venit, « quia per incorruptionem et innocentiam proximus fuit; » similiter is, qui nullo est scelere maculatus, nec ulla inhonestæ vite labe coinquinatus fuit, sed solo vinculo conjugali sese adstrinxit, demum vero ab illo solutus, Deo se consecravit, de longinquo venisse nequaquam est censendus, quia medio licito et honesto fuit usus; quinam ergo sunt illi, qui de longe venisse dicendi sunt? Nimirum multas peccatorum species, easque omnes valde enormes enumerat, ac demum concludit, quod illi, qui se ejusmodi scelerebus contaminarunt, tandem vero per veram penitentiam ad Deum convertuntur : « Ad Dominum de longinquo veniunt, quanto enim quisque plus in pravo opere erravit, tanto ab

« omnipotenti Domino longius recessit. Dentur ergo alimenta eis etiam, qui de longinquo veniunt, quia conversis peccatoribus doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, ut in Deum vires reparant, « quas in flagitiis amiserunt. » Ac proinde optime S. Paschasius, *lib. VII in Matth.*, dicit : « Omnes, qui venerunt per fidem, nisi recesserint a peccato, languescunt et, ut ita dicam, mortui sunt, quia longe est a peccatoribus salus, » qui proinde, ut ad resistendum peccatis et tentationibus vigorem animi habere possint, pane Christi opus habent.

Additio.

a. — *Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via*. Obsidetur aliquando Samaria et extrema sic premitur fame, ut et ipsæ mulieres proprios vorarent filios; unde Rex furorē correptus, mortem minatur Propheta, *IV Reg., vii*. Quod cum audisset Eliseus, hinc duces affatur : *Audite verbum Domini. In tempore hoc, eras modius similis, uno statero erit et duo modii hordei, statero uno in porta Samariae. Cras, ait Propheta, diem designans sequentem. Cur o Propheta non hodie? Cur perendie vel in alio tempore? Ut omnibus innotesceret Dei benevolentia, qui tunc emicuit, quum, cum extrema populus conciliaretur fame. Tunc in ipsa hora panis Dei benignitas dante levamen. Ita ad extremum reductus erat presens populus penuriam in deserto, panes vix ulli supererant, qui aderam, quasi nulli erant. Itineris aderat molestia et interitus periculum, si jejuni dimitterentur, nec a quo cibandi forent spes erat auxilii. Adest igitur Christus Deus et multiplicatis panibus, sic abunde reficit ut confortati et valles et montes non tam transcenderent quam transilirent. Sic Deus suo adest auxilio, cum tribulamur, et auxilium hominum deest.*

Fidelis quævis anima sancta quadam ambitione anhelare debet ad subeundam passionem tribulationis et adversitatis, cum tale apud Deum præstoletur luerum, videlicet : *Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. Psal. xxxii, 49. Cum ipso sum in tribulatione, dixit infallibilis ipsismet Dei Sapientia, eripuit eum. Puerorum in fornace Babylonica estote memores, de quibus refert sacer textus : Excussit flammam ignis de fornace, et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem. Non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit. Dan., iii, 49.* Deus igitur non solum ardoris activitatem separavit a luce et splendore hujus elementi, sed etiam impeditivæ ignis illos molestaret, ac tristitia et morore afficeret; unde ad litteram de illis verificabatur : *Iuxta est Dominus, his qui tribulato sunt corde*. Visibile enim se Nabuchodonosori exhibuit in societate aliorum : *Species quarti similis Filio Dei.*